

KOSÁRY DOMOKOS

Egy tanácskozás elé

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az én tisztem az, hogy megnyissam a Közép-Európai Kulturális Egyesület mai vitáját, mely az *Európai alternatívák: Közép-Európa* címet kapta. Nem az én feladatom, hogy az egyesület célját, programját ismertessem, s vitaindítót tartsak, ezt Hanák Péter és Konrád György fogja megtenni. Tulajdonképpen csak magyarázatként szeretnék néhány szót szólni. Mostanában számos egyesület alakult, de én általában kívül maradok ezeken, s más testületekben sem vállalom tagságot, de ezúttal kivételt tettem, mégpedig azért, mert a szomszédainkkal való viszonyról van szó. Azóta, hogy a harmincas évek közepén először jártam Párizsban, s láttam, hogy a nagyvilág szemszögéből nézve milyen lehetetlen sziget-helyzetben vagyunk, nos, azóta munkálkodom azon, hogy megértessem önmagunkkal, s amennyire lehet, a szomszédos országok szakmai köreivel is, velük lévén legtöbb kapcsolatom, hogy nem elég egy szempontból szemlélni a régiókat, hanem összehasonlító módszerekkel kell vizsgálni az itt élő nemzetek fejlődését, amelyek jónéhányszor egymáshoz hasonlatos, de gyűlölködő testvérekként álltak egymással szemben. A gyűlölködés nem zárja ki a rokonságot, s ez fordítva is érvényes!

Üdvözlöm tehát a kezdeményezést, mert úgy érzem, hogy fontos és időszerű. Valaha, legalábbis a tudomány területén, volt egy intézmény és egy folyóirat, amelyek ezt a gondolatot képviselték, s amelyeknek nagyon jó visszhangjuk volt a nagyvilágban. Ezeket azonban 1949-ben a nagy sztálini söprűvel kisépérték, s azóta ezt a feladatot egyetlen intézményünk sem vállalta fel. Mi több, azt sem tették és teszik meg, hogy rendszeresen tájékoztassanak bennünket arról, hogy mi jelenik meg, milyen írások születnek, miféle tendenciák jelentkeznek a szomszéd országokban. Hiányosak az ismeretek. Nos, mit akarunk mi, a nagyvilágban, ha a szomszédainkat sem ismerjük?

Annak idején, 1940-ben, amikor először jöttünk össze hasonló céllal - ha nem is ilyen számosan -, akkor egyik professzorom azt mondta nekem, hogy szép, szép, de úgy jártok majd, mint Jászi Oszkár, kinyújtjátok a kezeteiket, ám nem lesz, aki megfogja. Jó; ha nem ütnek rá. Mi tagadás, ez nagyon könnyen lehetséges. De mi nem azért dolgozunk, mert biztosak vagyunk afelől, hogy rögtön meghallgatásra találunk. Azért dolgozunk, mert erre szükség van, mert tisztán akarunk látni. Igaz, amit már többen elmondtak, hogy saját magunknál kell kezdeni a reformokat; szükségünk van erre, mert anélkül nem tudjuk felmérni saját helyzetünket a régió s Európán belül.

Mostanában, nagyon helyesen, sokat beszélünk Európáról. Lassan kezd feltöltődni az a nagy árok, amelyet erőszakos kezek vágtak Európa testén a második világháború után. Számunkra most az a nagy kérdés, sikerül-e megismételni a XI., XIV., XV., XVIII. és a XIX. század csodáit, nevezetesen azt, hogy némileg felzárkóztunk az Európa-modellt alkotó országok fejlettebb csoportjához. Ez a felzárkózási folyamat ma ismét rendkívül aktuális. Ehhez persze nem elég az, hogy mi akarjuk, és nem is azon múlik, hogy mások akarják. A legfontosabb feltétel, hogy alkalmasak legyünk rá. Ugyanis, ha mi illendő öltözék nélkül, szegény koldusként és a hátsó kapun kopogtatunk, akkor egyáltalán nem biztos, hogy beengednek bennünket az udvari bálba, mert oda nyakkendő is kell. Ezt képletesen mondom, mert ehhez az illendő öltözékhez hozzátartozik például a technikai és gazdasági infrastruktúra is.

Van még valami, amit szeretnék itt elmondani. Természetes, hogy a szomszédaink közül bennünket pillanatnyilag Ausztria és Csehszlovákia foglalkoztat a legintenzívebben. Nem mintha a többi nem volna fontos, de a kulturális egyesület, amikor Közép-Európáról beszél, akkor nem Délkelet-Európára gondol. Ennek megvilágítására elmondom, hogy 1946-ban egy

memorandumot írtam a magyar külügyminiszterhez. Akkor úgy éreztem, hogy erre szükség van. Azt írtam, hogy mi egyedül nehezen fogunk itt megállni, föderációra vagy nagyobb állam alakítására pillanatnyilag nincs mód, de egyáltalán nem közömbös, hogy egyedül maradunk-e, vagy pedig sikerül közös platformot kialakítani a szomszédos országokkal. Sorra vettem ezeket az országokat, és arra a következtetésre jutottam, hogy elsősorban Ausztria és Csehszlovákia fontos számunkra. Külön kértem a külügyminisztert, próbálja megmagyarázni a hatalmi büszkeségtől eltöltött csehszlovák vezetésnek, hogy bár megnyerték a háborút, s látszólag fenn vannak, mégis lezuhanhatnak hozzánk a mélybe, ha nem képviselünk közös platformot. Ezt akkorában nem értették meg a magyarok se nagyon; de a csehszlovák vezetés se nagyon, mert Beneš kezdeményezésére akkor zajlott az az akció, melynek során elkezdték kitelepíteni a magyarokat. Ez nemcsak antihumánus cselekedet volt, hanem égbekiáltó ostobaság, a csehszlovák politika szempontjából is. Ezek azok a rövid lejáratú ellenakciók, amelyek a történelemben hosszú távon öngóloknak bizonyulnak. Ma is vannak még jelenségek, amelyek nehezzé teszik a Csehszlovákiával való megértést, s nem is arról van szó, hogy mi azt hisszük, a sorsközösség okán testvéri ölekezésben fognak egybeforrni ezek a népek. Dehogyan fognak. A sorsközösséget én történelmi társbérletnek nevezném, s nem láttam még társbérletet, mely jobb lett volna, mint egy önálló lakás. Szóval ezek a jelszavak nem hitelesek. De hiteles az, ha józan ésszel, az európai helyzet és saját helyzetünk felmérésével tudunk hatni a közvéleményünkre, s talán meggyőzően tudunk hatni azokra is, akik megértik szavunkat a szomszédos országokban, azt, hogy itt valamennyiünk ügyéről van szó. Az okos önzés néha hasznos. Nagyon szeretném remélni, hogy mi itt az okos önzés jegyében vagyunk jelen, és ezért merek mára is sikert kívánni.